

A MANDZSÚRIAI TIZENHÁROM-HEGY – AHOGY CHOLNOKY LÁTTA

▷ SZÖVEG: LEVICZKI ANITA | KÉP: A MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUM ARCHÍVUMA

Cholnoky Jenő 26 évesen, 1896 novemberében kelt útra Kínába, hogy mestere, a Budapesti Tudományegyetem Földrajz tan-székét vezető Lóczy Lajos megbízásából tanulmányozza a Kínai alföld nagy folyóinak deltavidékét, továbbá kiderítse a Sárgafolyó és a Jangce mederváltozásainak okait. „Az én kalandvágó lelkemben azonban sokkal nagyobb tervek kalimpáltak” – írja Cholnoky Utazásaim című könyvében. Egy év múlva már Mandzsuoországot is bejárta, és épp Mukdenből igyekezett Pekingbe, hogy a Jangce után a Hoang-ho (Sárga-folyó) tanulmányozásának is eleget tegyen

1897. november 26-án, egy pénteki napon kelt át kis karavánjával a Liau-folyón. „A nagyút révészeit... egy Pekingből jövő magasrangú mandarin szétkergette, mert nem szállították át elég gyorsan” – ezért egy másik révet kellett használniuk, „... ahol a nagy tolongásban igen nehéz volt átkeln[iük], különösen a mulyákkal [öszvérekkkel] volt sok baj a gyarló bejáróknál.” Bár a Liau-ho végtelen alföldje nem sok látnivalót kínált, szombaton és vasárnap is egész nap gyalogolt a száraz hó és homok keverékével borított úton. A „rögös, kivagdalt, széles” úton „a gyalogos gyorsabban járt, mint a kocsi”. Vasárnap azt jegyezte fel naplójába,

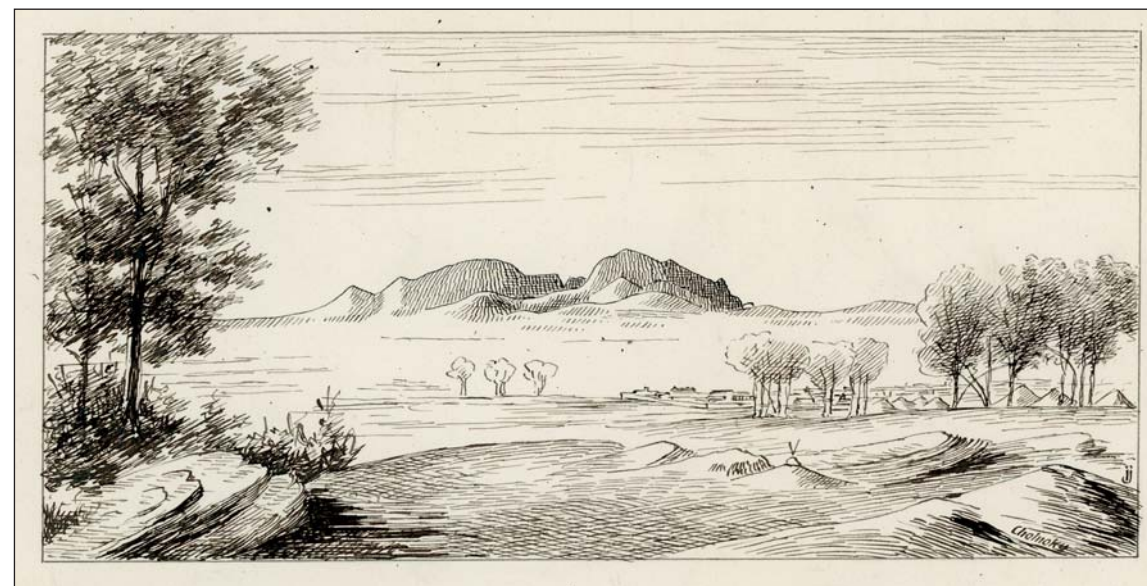
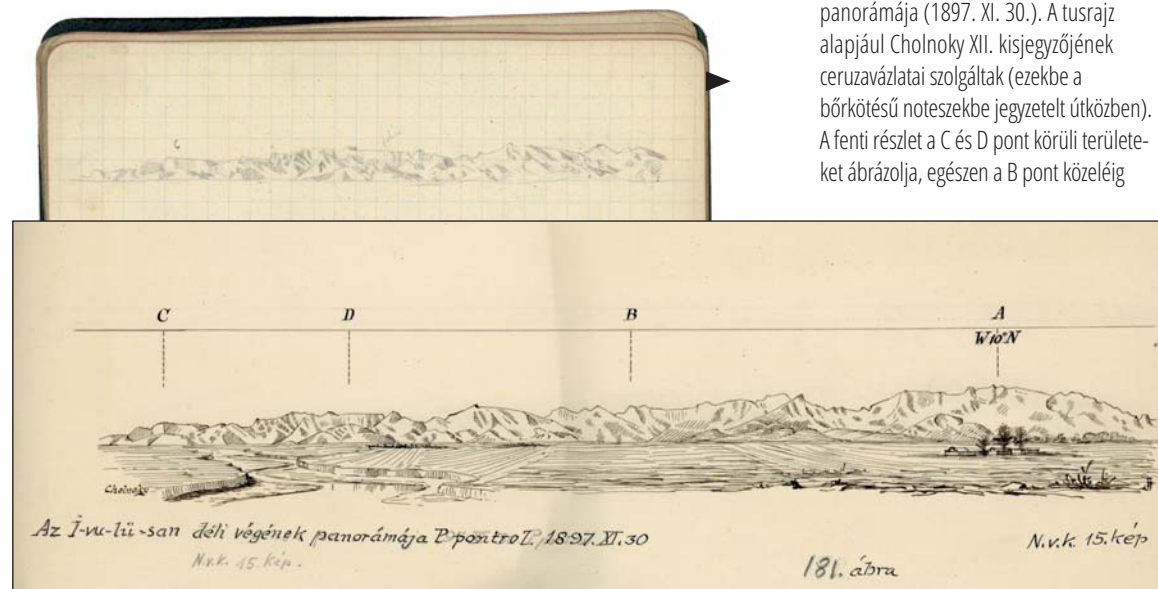
hogy: „... a nap éppen lenyugodott, mikor a mai 70 lit [kb. 35 km] le-kutyagoltam.”

November 30-án, kedden végre kedvére való látvány fogadta, megpillantotta az I-vu-lü-san (Yiwülü Shan, Lushan) déli részének panorámáját: „Mint a subogó selyem ragyogó ránczai, habosan tagozott tar sziklafallal esik itt le a mongol fennföld a Liau-ho alluviumára.” Le is vázolta „a ritka gyönyörű látványt”. Fényképezni nem tudta, „... hisz a merész formájú hegyek finom kobaltkék rajza a fényképlemezen aligha tükröződött volna vissza” – idézi fel Utazásaim című könyvében.

Útközben fájo szívvel tekintgetett a hegyekre, amelyek szirtes,

Az I-vu-lü-san fenséges fodrai

Cholnoky Jenő: Az I-vu-lü-san déli végének panorámája (1897. XI. 30.). A tusrajz alapjául Cholnoky XII. kisjegyzőjének ceruzavázlatai szolgáltak (ezekbe a bőrkötésű noteszkebe jegyzetelt útközben). A fenti részlet a C és D pont körüli területeket ábrázolja, egészen a B pont közeléig

Első látásra

Cholnoky Jenő: Sö-szan-san gránitbérc (1897. XII. 1. de.). A Tizenhárom-hegy impozáns sziklacsportja az I-vu-lü-san déli lábánál tárult Cholnoky szemé elé. A 123 évvel ezelőtti téli délelőttön a mandzsúriai sziklaóriás előtt elterülő lapály könnyű, fehérítő párába burkolózott, így „csodálatos alakja gyönyörűen sötételt ki a rajz készítésekor”

kopár oldalai mögött bújt meg Észak-Kína legismeretlenebb területe. Sejtette azonban, hogy fogytán lesz a pénze, ha kitérőt tesz, mielőtt eljutna a Sárga-folyóhoz. Ráadásul a gyéren lakott hegyek közti útra, a kemény hidegben való szabad éjszakázásra expedíciója nem volt kellőképpen felszerelve.

Másnap délelőtt, december 1-jén, az I-vu-lü-san hatalmas sziklafalának végződését szegélyező lankás dombokból délen egy impozáns sziklacsport emelkedett ki, melyet „... első tekintetre bátran vulkánnak lehet nézni... Alakja mindenkit megteveszthet, hogy ki-aludt vulkán – írja naplójában Cholnoky –, de hiszelgek magamnak, hogy amint eléggé kivehetők voltak a formái, azonnal kételyeim támadtak vulkáni eredete felett.” Közelebb érve „... a zárt grupp igazán ijesztő sziklaszálakká bomlott

fel.” Innen kaphatta nevét is: Sö-szan-san (Shi-san-shan), vagyis Tizenhárom-hegy.

Elgyalogolt a szántóföldeken át a hegyhez, és azt „tisztá, szép gránitnak” találta. „A teljesen kopár, gömbölyded sziklatömbök, óriási ingókövekkel tarkázva, a hajme-

„... a zárt grupp igazán ijesztő sziklaszálakká bomlott fel.”
Innen kaphatta nevét is:
Sö-szan-san (Shi-san-shan), vagyis
Tizenhárom-hegy.

resztő függélyes sziklafalak, a teljes elhagyatottság, kietlen kopárság és csend szinte borzalmassá tették ezt a

Mandzsúria országútján

Térképvázlat Cholnoky kéziratos kínai úti naplójából. Mukdenből (Shenyang) Peking felé tartva először a Liau-folyón kelt át karavánjával, majd napokon át gyalogolt az országúton. November 30-án pillantotta meg az I-vu-lü-san déli részének panorámáját, és másnap délután ért a Sö-szan-san gránit sziklacsportjához. A Ta-ling-ho (Daling) jegén december 2-án kelt át. December 9-én érkezett meg vonattal Pekingbe

A Sö-szan-san közelről

Cholnoky Jenő: A Sö-szan-san főcsoportja (1897. XII. 1.).

A kőbörc „minden átmenet nélkül, domború lejtővel emelkedik ki a síkságból. A hegy talpig kemény gránitból van, semmiféle törmeléklet nem enyhíti az átmenetet a síkság és a hegylejtő között.” – írja Cholnoky a Földrajzi Közleményekben 1904-ben megjelent Mukden című cikkében.

A tusrajz alapjául a XII. kisjegyzőjébe (bőrnoteszébe) két részletben felvázolt ceruzarajz szolgált. Az előtérben látható vízmosás és a méretarány miatt azon üldögélő emberalak csak a tusrajzon szerepel. (A rajz hozzávetőlegesen itt készülhetett: 41°16'11.09"N, 121°31'37.92"E)

néma sziklaóriást – írja aznapi naplóbejegyzésében Cholnoky. – *A szirtnek meredek falai kemény, egészen ép gránitból valók, nincs rajtuk talpalatnyi növényzet sem, de minden él, minden szöglet kerekre, simára csiszolódott le, lehetetlen rájuk felkapaszkodni*” – teszi hozzá A sárkányok országából című könyvében. Magasságát naplójában 200–300 méterre becsülte, Morfológia című könyvében már csak 80–100 m-t írt. Meg is jegyzi, hogy: „... a szokatlan kopárság és a sziklák göm-

bölyded alakja minden perspektívát cserben hagy. Apró köveknek látszanak messziről száztonnás sziklatömbök.”

Az I-vu-lü-san mögött megbújó Sö-szan-san 13 csúcsáról Cai Gui, a 12. századi kínai költő versben emlékezett meg. Nyers szépsége Mandzsúria 19. századi nagy utazói – Palladius, Richtofen és Cholnoky – mellett a koreai tudós-tisztviselőt, Pak Jiwont is megállásra készítette 1780-ban. A síkságból szigetszerűen, csodálatosan meredek oldalakkal

kiemelkedő Shisan-hegyet ő nyári égen úszó, habos felhőkhöz hasonlította. Úgy tűnt, mintha a 13 csiklacsúcs a semmiből teremt volna a hatalmas síkság közepén. „Ha ez európai területen volna, ezrével zarándokolnának hozzá a természet szépségeiben gyönyörködni tudó turisták” – írja hasonló elragadtatással Cholnoky.

Napjainkra azonban már elkoptak a Sö-szan-san vad csúcsai, sziklatestének jó részét bányagödörök borítják. Az egykor rettentő, csodás sziklaóriás gránit-kőbörceit kőoroszlánokká és kőelefántokká szelídítették a környék kőfaragói...

földRajz
grafikák földrajzi keretben

Cholnoky Jenő kínai utazásán használt kis vázlatkönyve, kisjegyzői (a terepen használt bőrnoteszei), kínai úti naplója, valamint számos kínai témájú tusrajza is megtekinthető a Magyar Földrajzi Múzeum **földRajz című időszak kiállításán.**

LEVICZKI ANITA

GEOGRÁFUS, MÚZEUMI ADATTÁROS A MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUMBAN

WWW.FOLDRAJZIMUZEUM.HU